

EN MISJONÆR OPPLEVER MAO-CHINA

av

THORVALD GOGSTAD

Med Gud i Kommunist-China. Av F. Olin Stockwell. Forkortet utgave av «With God in Red China». Til norsk ved Olav Aarflot. Gry Forlag, Oslo 1954. 112 sider. Kr. 12.20 innb.

Det var heldigvis ikke mange av de ca. 4000 protestantiske misjonærer som var i China da maktskiftet fant sted, som fikk oppleve det som denne misjonær fikk. For selv om mange misjonærer opplevde meget underlig under de nye makthavere, så var det heldigvis få som i den grad som han fikk oppleve hva kommunistisk justis vil si, og selv bli gjenstand for kommunistenes metodiske opplæring, ikke ved «straff» naturligvis, men «omskoleringskurs».

Forfatteren tilhører den amerikanske metodistkirke. Etter noen års prestetjeneste i Amerika reiste han i 1929 til China som misjonær. Hans første virkested var Fukien hvor metodistene har et av sine eldste felt i China. Senere kom han til Vest-China og var i Chengtu under krigen mot japanerne. Etter endt ferie kom han tilbake til Chengtu igjen i 1946. Like før kommunistene overtok makten ble han overflyttet til Chungking, hvor han overtok det meste av misjonens administrasjon, blant annet kassererarbeidet. Kommunistene rykket inn i Chungking i slutten av 1949, og et år etter — i november 1950 — ble Stockwell arrestert, satt i fengsel i 14 måneder og deretter 9 måneder i «omskoleringsleir». Han fikk således til gagns lære hva justis, rettssyn og rettspraksis vil si i et «folkedemokratisk» land.

Da boken kom ut i Amerika, vakte den stor oppsikt. Den ble rost i høye toner, og den ble sterkt kritisert. Og når man har lest boken, kan man nok forstå denne vidt forskjellige reaksjon. Da jeg for snart et år siden leste originalen, og når jeg nå har lest oversettelsen, sitter jeg tilbake med iallfall ett uløst spørsmål.

Når det gjelder den norske oversettelsen, så er det en forkortet utgave. Den har utelatt de to kapitler «I discover the New Testament» og «Introducing Paul and John». Jeg kan forstå at disse kapitler ikke er tatt med ut fra bokens hovedhensikt: å berette hva forfatteren opplevde under kommunistregimet. Imidlertid inneholder disse to ka-

pitler hans religiøse opplevelser og erfaringer under fengselsoppholdet og er opplysende når det gjelder hans teologiske fortid og syn. Derimot kan nok berettigelsen av mange andre forkortninger diskuteres. Mange ganger skjer disse på bekostning av forfatterens tankegang, og enkelte opplysende trekk forsvinner.

Forfatteren skriver nesten hensynsløst åpenhertig. Han legger ikke skjul på noe, søker ikke å dekke over eller utsmykke. Videre skriver han med humor. Han ser det humoristiske i de fleste situasjoner. Det er velgjørende å se hvor lite høytidelig han tar seg selv — også som misjonær. Men når denne «uhøytideligheten» så å si blir lagt på alle ting, så kan det enkelte ganger bli for meget. Man fristes til å spørre om han da ikke tar noen ting alvorlig. Men ikke før har den tanken meldt seg under lesningen, så blir man slått av hans ærlighet og redelighet, og det bringer kritikken over hans «uhøytidelighet» til å forstumme.

Foruten beretningen om fengslingen, fengselsoppholdet og omskoleringen og løslatelsen inneholder boken også en del andre kapitler. Første kapittel handler om «dynastiet Chiangs fall». Hva han skriver her, tror jeg nok alle som var i China i dette tidsrom kan underskrive. Imidlertid har alle slike summariske oversikter den feil at de har begivenhetene for nær inn på seg til at de kan bli historie. Noen fremhever de fremskritt som ble gjort i denne tiden, og overser alle utvekstene. Noen — og det er vel de fleste — fremholder alle feilene, og glemmer de overmenneskelige vanskeligheter som nasjonalistene ble stilt overfor da de kom til makten, hvilken sump de overtok. Men sammenliknet med det som det nye styre har frembrakt? Ja, her stilles man overfor en vanskelighet som ikke er lett å uttrykke med få ord. Selv om Chiangs styre ikke var et demokrati i vår betydning av ordet, så skulle det på sett og vis være det, og det kunne derfor ikke med samme hensynsløshet bruke de metoder som det nye styre brukte. Og under Chiangs styre ble iallfall en del av feilene og skavankene brakt for lyset og ble gjenstand for kritikk (se side 88—89). Under det nye styre får man ikke vite annet enn det det selv vil meddele. Der gis således ikke noe virkelig sammenlikningsgrunnlag. Dette er ikke sagt til forsvar for Chiangs styre, men som et notabene. Jeg vil henlede oppmerksomheten på hva forfatteren sier om Chiangs bok «Chinas skjebne» (China's Destiny). Den inneholdt ikke noe som kunne stimulere ungdommen. Den etterlot et «åndelig tomrom», er det blitt sagt. Dette «tomrom» fylte kommunismen.

Annent kapittel — om kommunistenes maktovertagelse i Chungking — er interessant bl. a. av den grunn at det viser seg at det alle steder var så noenlunde det samme. Nasjonalistenes armeer var i full oppløsning. Der var ingen virkelig motstand. Og da befolkningen likesom

var kommet seg etter sjokket, så kom den «spontane» velkomstdemonstrasjonen som fant sted i samme regi alle steder.

Kapitlet «har misjonen utspilt sin rolle?» inneholder så meget som jeg er enig i, og som egger til motsigelse, at det ville trenge en særskilt artikkel om jeg skulle gå inn på alt, så jeg finner å måtte forbigå det. Noen få ord vil lett bli misforstått. På side 76 er det imidlertid en «trykkfeil» som gjør det hele meningsløst. Der står: «Institusjonene hadde selvsagt sin store berettigelse og de var av stor betydning for kineserne, men de var ikke en frukt av den amerikanske kirke». I originalutgaven står det (side 193): «All of this institutional growth was good, and it was serving the Chinese people. But it was not the fruit of the Chinese church, but of the American church.»

Kapitlet som handler om «Hvorfor kommunismen har fremgang», er interessant og lærerikt. Dog skulle jeg tro at en «teoretiker» vil finne meget å sette fingeren på. Ikke når det gjelder det «praktiske», hva forfatteren har sett og opplevd, men når det gjelder definisjoner og forklaringer. Fordi emnet er så viktig og kinkig, gjelder det iallfall at forfatterens utredning ikke blir så forkortet at han på grunn av forkortelsen kan bli angrepet. Jeg tenker særlig på side 56: «Når kommunistene taler om omgivelsenes betydning . . . er det ikke kjensgjerninger de bygger sin oppfatning på, men tro.» Originalen har følgende ordlyd (side 159): «But when the Communists talk of environment, they are not talking facts, but a faith. That is not to say that there are no facts on their side. There are plenty of them. You do not have to be a Communist to believe in the power of environment . . . The only trouble is that as a Communist you must believe that this is the only thing that counts.»

Det er også en annen forkortelse i dette kapitel som jeg beklager. Jeg sikter til følgende (originalen side 167): «As I have indicated, everything is done through groups. At the prison I asked the guard to buy me a Bible. He took the request to the group and came back with a refusal. I would give money to *one* guard to buy candy and *another* would come with the candy. Thus they check on each other and know what each one is doing. They carry responsibility together. When the head of the guard came to see me about any important matter, he brought another man along with him.» Dette er så trefende sagt. Denne ting slo alle oss som var under kommunistregimet en tid. Vi så aldri og talte aldri med *en* kommunist alene. Dette lille trekk er så opplysende og forklarer så mange ting som jeg ikke behøver å gå inn på.

Men hvorfor kom nå Stockwell opp i alt dette? Hva var grunnen? Da hele hendelsesforløpet ikke kommer så klart fram i oversettelsen, må jeg holde meg til originalen. Det er ganske riktig som den norske

oversettelsen sier, at det skyldtes den krigspolitiske situasjon og ikke en spesiell anti-religiøs kampanje. Men som Stockwell også sier, den var bare «delvis skyld i» arrestasjonen. At den ikke var den direkte grunn, sier Stockwell slik: «There were several scores of foreigners in West China, but no one who was free from administrative responsibilities had any serious trouble.» Nei, grunnen var enkeltpersoner eller klikker innen misjonens institusjoner. Stockwell nevner 4—5 andre misjonærer som også ble arrestert. Og grunnen var den samme: misfornøyde elementer innenfor misjonens skoler eller sykehus. Og det samme kan vel bekreftes av flere andre. Kommunistene grep aldri direkte inn. De søkte bestandig etter en «lovlig» måte å få «ordnet» en sak opp på.

Nå er det videre å legge merke til at metodistene hadde 8 middelskoler, 4 sykehus og 6 helsestasjoner ute på landsbygden samt en jordmorskole, og var interessert med $\frac{1}{2}$ i det teologiske seminar og universitetet. Stockwell hadde med alle disse institusjoners budsjetter å gjøre og ordnet med alle utbetalinger (originalen side 193). Og jeg skulle gå ut fra at han var medlem av styret for disse forskjellige institusjoner. Og så kommer det viktigste: «Added to this situation (the political) was a local pot that was boiling over, which everyone was afraid to touch.»

Deretter følger historien om metodistenes 60 år gamle middelskole i Chungking. Den kinesiske bestyrer Yang hadde styrt skolen eneveldig de siste årene og nærmest betraktet den som sitt private foretagende. Handelsskolen som omtales i den norske oversettelsen, var en avdeling av denne middelskolen. Og det var denne avdeling som var misfornøyd. Da Chiang Kai-shek kom til Chungking sommeren 1949 — siste etappe på vei ut til Formosa — benyttet Yang anledningen til å oppløse handelsavdelingen. Men så måtte Chiang flykte, og kommunistene kom og handelsavdelingens folk kom tilbake, og de tvang nå bestyrer Yang til å gå. De kinesiske skolestyremedlemmer forsvant, og den som ble sittende igjen med alt sammen var Stockwell. Så fulgte der, som andre steder, press for å få penger — og til å få ordnet opp affærer som gikk år tilbake. Det var en vanlig foreteelse i den tiden. Og når så Stockwell ikke lenger kunne oppfylle deres krav, kom anklagerne. Og til disse anklagere sluttet seg senere en avskjediget kinesisk pastor, Chu.

Hva Stockwells historie viser, er at kommunistene aldri grep direkte inn, de handlet alltid på anklager. Men når anklagene først var kommet, var anklagerne ikke lenger herre over situasjonen. Den benyttet kommunistene til og for sine egne endemål: diskreditering av misjonen og misjonærene, beskyldning for å være imperialismens agenter og ulver i fåreklær. Og det annet som må sies er at når ikke

flere misjonærer kom i vanskeligheter, så viser det at kineserne ikke var så ivrige etter å anklage. Det taler til de kristne kineseres ros, og det bør også huskes.

Hvorledes kom så Stockwell fri? De to siste kapitlene handler om det. Og det er her at bokens problem ligger. Enhver som var i China under kommunistregimet en tid, kan så noenlunde sette seg inn i den påkjennning som alle forhørene måtte være — og så det å være i fengsel i slik varme og kulde som Chungking kan oppvise. Man kan også forstå de «bekjennelser» som han fremsa og underskrev. En amerikansk misjonær fortalte meg at under en eksaminasjon i anledning oppholdstillatelse — altså ikke anklaget og i forhør — ble spørsmålene stilt slik at hva han så svarte, ble det galt, og han ville falle i en felle. Og var man først gått i en felle, så satt man ubehjelpelig fast. Men problemet er det såkalte «sifferbrev». Et brev med underlige tegn som han ble beskyldt for å ha skrevet, men som var et falskneri. Da han første gang fikk seg dette brevet forelagt, nektet han naturligvis, og la til at de bare kunne føre ham ut og skyte ham, for det var jo straffen for spionasje! Men etter et langt fengselsopphold «innrømmer» han nå at han har skrevet det, og dikter opp en lang historie om dette brevet. Vi undres ikke så lite. Og når noen sier at de ikke kan få det til å rime at han på den ene siden føler seg båret av Guds nåde, og på den andre siden lyver seg ut av fengslet, så kan det også sies at nettopp det at han legger saken så åpent fram og ikke skjuler eller søker å dekke over sin egen indre tilstand, viser at vi her står overfor noe vi ikke formår å dømme om — vi som ikke har vært oppe i den samme situasjon. Man sitter med spørsmålet om han ikke skulle ha stått på sitt første ord i saken. Men jeg har ingen rett til å dømme. Han skriver selv at da han hadde skrevet denne oppdiktede historien om brevet ferdig, så var han ferdig med alle forhør. Men så føyer han til: «Men det var én ting jeg ikke var ferdig med for meg selv, nemlig spørsmålet om det var galt eller riktig det jeg hadde gjort. Den dag i dag er jeg ikke i stand til å besvare det spørsmålet tilfredsstillende.» Jeg sitter igjen med et uløst spørsmål også. Men jeg sier: ta selv og les og overvei!

Så vidt jeg har kunnet kontrollere det, er oversettelsen meget god — bortsett fra at jeg kan være uenig i mange av forkortelsene. Oversetteren har rammet forfatterens språk og tone ganske godt. Likesom i originalen finnes der ikke et dødt punkt. Man leser boken med spenning fra begynnelsen til slutt. Boken inneholder så meget som bringer en til ettertanke. Og den har bud ikke bare til misjonærer og misjonsvenner, men til alle som vil vite litt om hvorledes en går fram i «folkedemokratiske» land, særlig når det gjelder «omskolering». Den stiller spørsmål som leseren tvinges til å ta opp og gjennomtenke.